

ningsmagten i forrige Aarhundrede sagde, at den kunde gribe ind, og hvori den ogsaa greb ind paa det Allersterkeste. Det foreligger altsaa igjen, at Lovgivningsmagten har anset sig for berettiget til af Hensyn til Fæstefamilierne at foreskrive Regler for Benyttelsen og Behandlingen af Fæstegodsset, i Henhold hvortil der ogsaa er grebet væsentlig indskrænkende ind i Provenuet og i Fordelene af at have Fæstegods. Men dette svækker ikke den Sætning, at Regjeringen efterhaanden mere og mere har udtømt disse Kilder af Indflydelse og Indvirkning paa Fæstegodssets Benyttelse, og at det mere og mere er blevet til en reen Eiendom, saa at det altsaa vilde være en ganske usædvanlig Tilbagevenden til en langt tilbagemæltende Tids Praxis, hvis man nu vilde gribe væsentlig ind og opstille Bestemmelser, hvorved man hindrede Godseieren fra at sælge sine Fæstegaarde til Selveiendom og tage det hele Provenue. Dette er det juridiske Forhold. Ja, vi have endog saa selv bidraget til, at det nu stiller sig saaledes, idet vi, som jeg troer, have begaaet en Feil. Vi have paa samme Tid, som Lanterne om en Fæstevangsløp og Fæsternes mulige Rettigheder fremkom, borttaget et Baand, som man havde paa Jordbrodden, idet man har givet ham Erstatning ubetinget og een Gang for Alle for Noget, som man kunde have ladet være at give Erstatning for; man kunde have sagt: dette give vi kun, naar I have givet det og det til Eders Fæstere. Jeg tænker paa Hartkornsequalifikationen. Hartkornsfriheden var jo knyttet til bestemte Betingelser, nemlig til Bedligholdelsen af en complet Sædegaard med 200 Tdr. Hartkorn. Erstatningen er imidlertid givet, og Ingen tænker paa at tage den tilbage, og nu finde vi ikke blot Exempler paa, at Godseierne sælge af deres Bøndergods uden at give noget af Erstatningen tilbage; men vi opfordre dem dertil, vi bede dem derom. Overfor dette haaber jeg, at man vil finde, at det ikke er overdrevent, naar jeg siger, at der paa Godseierne som Totalitet hviler en vis Hædersforpligtelse, som ikke kan fornægtes, da de have modtaget Godsset fra Fortiden med en Forpligtelse, som muligviis kun i en meget ringe Grad kan gøres juridisk gjældende, nem-

lig Forpligtelsen til at tage Hensyn til Fæstefamilierne og til ikke at drive Alt ud af Fæstegodsset, hvad man kan drive ud deraf. — Jeg kommer nu til det Punkt, som den ærede Drdfører omtalte igaar. Han anførte det statistiske Datum fuldkommen rigtig, idet han sagde, at der for nogle Aar forelaa Optegnelser, ikke over hvilke Selveiergaarde, der vare solgte, og hvilket Fæstegods, der var solgt; men Opgjørelser over Fæstegods, der var solgt til to Classer af Kjøbere, nemlig enten til Fæstere selv eller deres Familie, eller til Fremmede, og han efterviste da, at der var en bestemt lavere Pris ved de Salg, som vare stete til Fæsterne eller til Fæsternes Familier. Man har altsaa bestandig solgt lavere til Fæstere og deres Familie end til fremmede Kjøbere. Naar man nu siger, at saaledes er det stæet, saa gjentager jeg, hvad jeg sagde ved første Behandling, at jeg respecterer det, men dog, idet jeg tager en Reservation. Jeg siger, at som en Generositet, som Drdføreren kaldte det, betragter jeg det ikke. Jeg siger, at det er en Opfyldelse af deres Skyldighed, jeg kunde været fristet til at sige, deres forbandede Skyldighed. Man lægger saa stærk Vægt paa denne Generositet og siger, at den var øvet og kan ventes at ville blive øvet af rige Mænd, der have Noget tilovers. Det var altsaa, som om der af Godseierne var givet Noget, som man ikke kunde vente eller kræve af dem. Jeg troer, det følger med Fæsteforholdets Charakter, at enhver Eier er forpligtet — moralisk forpligtet — til at respectere Fæsternes Krav, og jeg siger endvidere, at den fattige Godseter allermest er nødt til at respectere det. Den fattige Godseter, der, for at komme til Penge, vil sælge Fæstegods og vil sælge det nogenlunde hurtigt, maa sælge det billigt; naar han skal sælge hurtigt og sælge meget Gods, saa har han ikke andre Kjøbere end sine Fæstere. Man kan ikke kaste 100 Fæstegaarde til Auction og sige: Wille I købe, saa kunne I faae dem, naar de blive ledige, men for Dieblisset ere de bortfæstede. Godseierne maae vælge mellem to Ting, enten kun at sælge den fæsteledige Gaard eller at sælge mange Gaarde under Et, men saa kan han kun vente at faae dem solgte til Fæsterne,